

Minimální standard bezpečnosti a ochrany sbírek výtvarného umění

V Praze dne 31. října 2014 – Zpracováno pro Metodické centrum pro muzea výtvarného umění Národní galerie v Praze

CultureTech s.r.o.

Sídlo: Musílkova 167/13, Praha 5
Provozovna: Veletržní palác,
Dukelských hrdinů 47
170 00 Praha 7

IČO: 29041520

Ing. Pavel Jirásek
+420 602 171996
pavel.jirasek@culturetech.cz

Obsah:

Úvod	3
Ochrana sbírkových předmětů – obecné mezinárodní dokumenty	5
Krádeže.....	6
Legislativní úprava ochrany sbírek před krádežemi.....	9
Minimální standard zabezpečení sbírkotvorných institucí proti krádežím.....	14
Minimální standard zabezpečení proti krádežím	23
Požár.....	24
Minimální standard zabezpečení proti požáru	29
Závěr.....	35

Úvod

Movité kulturní dědictví je a bylo ohroženo vždy. Nejvýznamnějším ohrožením je sama jeho materiálová podstata. Žádný obraz, socha nebo užitný předmět nebyl vytvořen se záměrem přetrvat na věky. Po staletí se měnící a vyvíjející se metody konzervování – restaurování jsou tedy vlastně jen nutnou reakcí na tuto „nedokonalost“ tvůrců. Dalším významným ohrožením je požár, z hlediska dopadů patrně ten nejvýznamnější. V České republice je od 90. let minulého století trvalou hrozbou kriminální činnost – vloupání do kulturních institucí i krádeže prosté (bez násilných vniknutí) a to jak z expozic a interiérů památkových budov, tak bohužel i ze strany pracovníků muzeí. Teroristické útoky, přírodní pohromy způsobené globálními změnami klimatu, nárůst organizovaného zločinu, sociální, politické a etnické konflikty a nepokoje, válečné konflikty a k tomu nepřetržitý příliv zpráv a katastrofických interpretací událostí, to vše u mnoha z nás zvyšuje pocit nejistoty, bezbrannosti vůči potenciálním hrozbám, které existují kolem nás, zdánlivě bez možností jejich ovlivnění. Olavi Elo to krátce popsal: „Většina lidí nahlíží na přírodní a jiné katastrofy s notnou dávkou fatalismu. Domnívají se, že s tím nic dělat nejde. Takový přístup je pochopitelný, ale chybný. Musíme ho změnit. Vždy je možné dopředu učinit spoustu opatření, které významně omezí ztráty na životech nebo na majetku.“¹ Ochrana kulturního dědictví spočívá, ať už před jakoukoliv hrozbou, především v prevenci.

V běžné muzejní praxi nikdo příliš nepátrá po důvodu zabezpečení sbírek nebo dalších movitých kulturních statků. Pro někoho je to prostě majetek jako každý jiný, ovšem s vysokou finanční hodnotou. Pro muzejníky je to samozřejmě něco víc, smysl jejich práce a mnohdy i smysl života. *Movité*

---

¹ Dorge, Valerie a Jones, Sharon L.: Building an Emergency Plan, The Getty Conservation Institute, ISBN 0-89236-529-3

kulturní dědictví je spolu s přírodním a krajinným rázem a nemovitým kulturním dědictvím hodnotou, která v mnohém příznivě ovlivňuje život společnosti. Jeho prostřednictvím se z generace na generaci přenášejí materiální i duchovní hodnoty, vytvořené za celou existenci lidstva, je zdrojem vzdělanosti a kultivovanosti občanů, napomáhá vytváření jejich sounáležitosti s obcemi, regiony i státem, spoluvytváří pozitivní obraz České republiky v zahraničí. Nejzrosáhlejší veřejně přístupná část movitého kulturního dědictví je uložena v muzeích a galeriích.²

Povinnosti správce nebo vlastníka muzejní sbírky zabezpečit pro jejich dlouhodobé uchování jsou zakotveny v mezinárodních dokumentech - úmluvách, směrnicích a doporučeních (kde se samozřejmě tato povinnost přenáší na povinnost signatářského státu toto zabezpečit), dále národní legislativou, závaznou pro všechny bez rozdílu vlastnictví sbírky, metodickými pokyny (závaznými podle právního vztahu mezi vydavatelem takového pokynu a muzeem, příp. vlastníkem sbírky) a v běžné praxi pak vnitřními směrnicemi muzeí a galerií, závaznými pouze pro pracovníky organizace, příp. pro jejich návštěvníky nebo dodavatele. Tyto materiály řeší povětšinou povinnosti vlastníků a správců, příp. jejich zřizovatelů sbírky chránit, dále odpovědnosti řídících pracovníků, chování návštěvníků atd. Tedy co mají chránit a proti čemu. Téměř nikde však není jasně definováno, jak sbírky chránit, tedy stupeň jejich zabezpečení, který lze pokládat za dostačující a splňující povinnosti formulované v obecně závazných předpisech – tedy minimální standard zabezpečení.

Minimálním standardem zabezpečení kulturního dědictví se zabývá již několik desetiletí např. Mezinárodní výbor pro bezpečnost muzeí při Mezinárodní radě muzeí (ICMS ICOM). Hlavním posláním výboru je sdílení zkušeností mezi odborníky z oblasti bezpečnosti kulturních institucí a předávání informací o nových způsobech řešení ochrany. Výbor vydává různé metodické materiály i publikace, ve kterých je otázka minimálního

---

² Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 – 2008, MK ČR, 2003

standardu zabezpečení často diskutována. Stejně tak se tomu děje i při příležitosti každoročních konferencí výboru a dosud se nepodařilo formulovat pro všechny přijatelné doporučení takového standardu. Dosud tedy neexistuje žádný mezinárodní standard ani norma, která by jednoznačně určovala jaká je minimální úroveň zabezpečení sbírky, mobiliárních fondů příp. i budov kulturních institucí. Konkrétní řešení je totiž vždy závislé na národní legislativě.

V další části se tedy pokusím zformulovat, jak by mohl takový minimální standard zabezpečení vypadat, resp. fungovat vč. návrhů, které tento minimální standard posouvají kvalitativně výše – tedy jaká opatření vedou od minimálního zabezpečení muzeí umění k jeho nikoliv maximální, ale spíše optimalizované podobě. Tato opatření vždy vztahují k určité hrozbě, jejíž prevence vyžaduje řadu specifických opatření. Přitom mnohá opatření a postupy samozřejmě eliminují více hrozeb najednou. Bezpečnostní systém organizace je vždy tvořen kombinací tří základních opatření - konstrukčním, organizačním a technickým.

Nejprve obecně a poté ke každé takové kapitole uvádím seznam předpisů, souvisejících s navrženými opatřeními.

Ochrana sbírkových předmětů – obecné mezinárodní dokumenty

Ochrana sbírkových předmětů má legislativní oporu v celé řadě dokumentů. Z těch nejdůležitějších na mezinárodní úrovni zmiňuji následující:

- Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (UNESCO 1970)
- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (UNESCO 1972)
- Listina základních práv a svobod (od 16.12.1992 součástí ústavního pořádku ČR)
- Profesní etický kodex ICOM

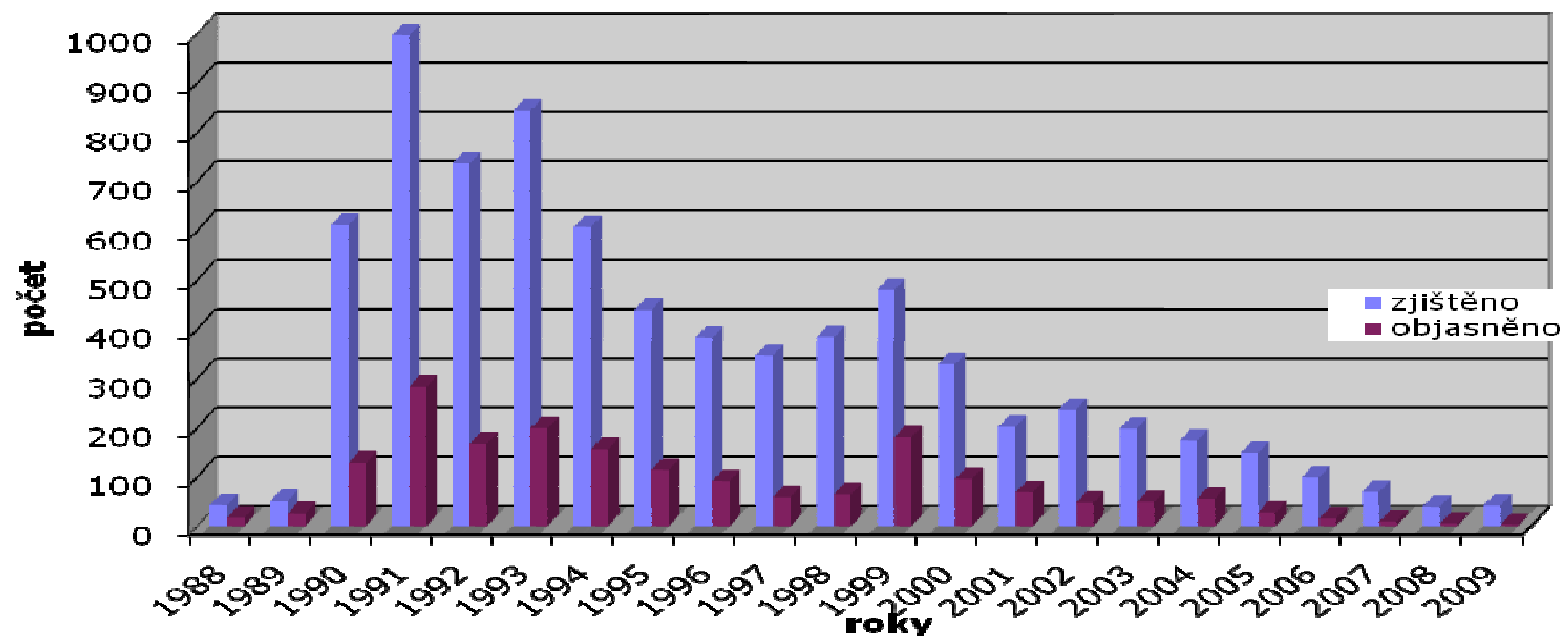
- Haagská úmluva o ochraně kulturních statků (I. a II. Protokol)
- Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy (1985)
- Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (1992)
- Evropská úmluvě o porušování právních norem týkajících se kulturního vlastnictví (1985)

Tento seznam samozřejmě není vyčerpávající a zmíněné mezinárodní úmluvy zavazují signatářské země k ochraně kulturního dědictví bez konkrétního určení postupů, jak takovou ochranu provádět.

Krádeže

Krádež je stále nejvýznamnější hrozbou movitého kulturního dědictví v ČR. Jak již bylo uvedeno, od roku 1989 byly a stále jsou v České republice největšími hrozbami pro muzejní sbírky a památkové fondy krádeže, ponejvíce vloupáním. V následujícím grafu jsou uvedeny počty krádeží v letech 1988 – 2009.

Graf č. 1: Krádeže vloupáním do objektů se starožitnými předměty - trestné činy³

³ Zdroj: Policie České republiky

Vývoj krádeží po revoluci v roce 1989 byl hrozivý. Otevření hranic pomohlo bohužel i zrychlenému a téměř nekontrolovatelnému pohybu kulturních statků, povětšinou ukradených. Pro upřesnění ještě uvádím část kontingenční tabulky k uvedenému grafu.

Tabulka č.1 – Počet vloupání do kulturních institucí v letech 1988 - 1997⁴

Krádeže/Roky	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
zjištěno	42	51	611	996	736	843	607	439	382	346
objasněno	17	26	128	283	167	198	156	114	91	59
to je v %	40,5	51	21	28,4	22,7	23,5	25,7	26	24	17,5
škody v tisících Kč	8685	2192	63105	156117	35251	124814	54641	51720	31762	36565
dodatečně objasněno	4	1	*	54	37	29	22	9	4	13

V reakci na tento nepříznivý trend připravilo v polovině roku 1991 Ministerstvo kultury materiál, který vláda ČR schválila (materiál byl projednán a přijat byl 28. srpna 1991 usnesením č. 307) jako „Soubor opatření pro snížení kritické situace ochrany sbírek, expozic a depozitářů, muzeí, galerií a památkových objektů v ČR“. Pomohla tomu nechtěně i krádež čtyř obrazů Pabla Picassa (Mandolína a pernod, Stůl s pohárem, Přístav v Cadaqués, Absint a karty) ze Šternberského paláce Národní galerie v Praze v noci na 6. května 1991. Tyto čtyři obrazy byly naštěstí po intenzivním pátrání po několika měsících nalezeny v Německu a vráceny do ČR.

⁴ Zdroj: Policie České republiky

Od tohoto roku se podpora bezpečnostních systémů kulturních institucí stala nedílnou součástí kapitoly Kultura státního rozpočtu ČR, ze které jsou financovány poplachové zabezpečovací a tísňové systémy (PZTS), dříve nazývané elektrické zabezpečovací signalizace (EZS), elektrické požární signalizace (EPS), uzavřené televizní okruhy (kamerové systémy), mechanické bezpečnostní prvky atd. Bohužel, zejména v posledních pěti letech podpora tohoto programu ze strany Ministerstva kultury neustále klesá a dotační prostředky dokáží uspokojit pouze velmi omezený okruh žadatelů. Naproti tomu se ale pro žadatele otevřely jiné dotační tituly pro podporu investic do ochrany movitého kulturního dědictví, a to zejména Finanční mechanismy EHP/Norska a Integrovaný operační program Strukturálních fondů EU. Pro pokrytí široké škály žádostí jsou však stávající státní zdroje nedostatečné, proto jsou muzea a galerie nuceny stále více v této oblasti dle možností využívat vlastní rozpočtové zdroje. Stát bohužel čím dál více ztrácí svoji úlohu hlavního arbitra zabezpečení movitého kulturního dědictví (což je protichůdný trend od ostatních evropských zemí).

Legislativní úprava ochrany sbírek před krádežemi

Ochrana movitého kulturního dědictví proti krádežím je v ČR upravena především oborovými normami. Z mezinárodních dokumentů v této oblasti bych zejména zmínil **Doporučení č. 6 z roku 1996 Výboru ministrů Rady Evropy o ochraně kulturního dědictví před nezákonnými aktivitami.**

Konkrétní doporučení, které dokument předkládá, jsou následující:

- Kontinuálně zpracovávat analýzu rizik za účelem ochrany kulturního dědictví proti nezákonným aktům tak, aby byly vyhodnocovány jak pravděpodobnost výskytu hrozeb, tak i jejich dopad na muzeum a jeho sbírkové fondy.

- Sestavit pracovní skupinu pro řešení bezpečnostních problémů za účasti odborníků z oblasti bezpečnosti, vč. spolupracujících organizací (policie, hasiči, armáda).
- Definovat efektivní bezpečnostní politiku kulturních institucí vč. plánů prevence a ochrany a plánů řešení mimořádných událostí a katastrof.
- Podle plánu prevence a ochrany budovat bezpečnostní systémy kulturních institucí implementací efektivních prostředků ochrany, jejich zprovozněním a pravidelnou kontrolou.
- Pravidelně procvičovat řešení mimořádných událostí a katastrof a zajistit vzdělávání všech pracovníků kulturních institucí a dalších zainteresovaných osob.

Povinnost ochrany kulturních statků před krádežemi jsou v ČR upraveny zejména oborovými zákony. Z obecně platných zákonů se zabývá nikoli prevencí, ale persekucí Trestní zákoník – obecně však krádežemi, specificky kulturními památkami pouze v § 358 (Výtržnictví) a § 411 (Použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje). Ochrana sbírkových předmětů (sbírek muzejní povahy) před krádežemi je povinností majitele nebo správce sbírky muzejní povahy. **Zákon č. 122/ 2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy** a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů ukládá v § 9 povinnost zajistit ochranu sbírky před krádeží a vloupáním. **Vyhláška MK č. 275/2000 Sb.**, kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb. pak dále tuto povinnost upřesňuje v § 1 Trvalé uchovávání sbírek muzejní povahy a sbírkových předmětů. Správce nebo vlastník sbírky je povinen zajistit uchování sbírkových předmětů v prostorách zajištěných mechanickými nebo elektronickými ochrannými systémy nebo jejich kombinací, se stanoveným režimem vstupu cizích osob, případně v prostorách pod stálou

ostrahou. Dále je povinen zajistit bezpečnost sbírkových předmětů při manipulacích se sbírkovými předměty a při jejich převodech. **Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči** v části druhé – Péče o kulturní památku v § 9 Ochrana a užívání kulturních památek uvádí, že vlastník nebo uživatel kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Ochrana archiválií (archivů) je řešena v § 61 **Zákona 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě**. Zde je obecná povinnost oproti obecným formulacím památkového i muzejního zákona rozpracována daleko více a detailněji. V rámci splňování bezpečnostních podmínek musí být u archivů zajištěno, aby:

- budovy archivů měly zpracovanou bezpečnostní dokumentaci, jejíž součástí musí být opatření proti vniknutí nepovolaných osob do archivních prostor, proti krádeži archiválií a proti teroristickým útokům; u specializovaných archivů a bezpečnostních archivů též opatření zajišťující objektovou bezpečnost,
- budovy archivů měly zpracovanou požární dokumentaci, byly vybaveny elektronickou požární signalizací a ručními hasicími přístroji a aby v prostorách pro uložení archiválií byly pouze práškové hasicí přístroje,
- mechanická a elektronická zabezpečovací zařízení umístovaná na okna a dveře byla na plášti budovy do výše druhého nadzemního podlaží nebo vyššího podlaží, do něhož by bylo možno vniknout z vodorovných prvků konstrukce budovy, a uvnitř budovy na všech místech, kde se stýkají prostory veřejnosti přístupné a veřejnosti nepřístupné,
- archivní prostory bez přístupu veřejnosti byly zajištěny ochranným mechanickým a elektronickým zabezpečovacím zařízením proti přístupu nepovolaných osob a proti násilnému vniknutí,

- klíče od všech vstupů do archivních prostor byly uloženy u pověřeného zaměstnance archivu, který je povinen vést evidenci jejich výdeje a vracení, a aby v případech, kdy je vstup do archivních prostor ovládán elektronicky, byla stanovena přístupová práva jednotlivých zaměstnanců archivu,
- archivní prostory, v nichž jsou uloženy národní kulturní památky, byly nepřetržitě střeženy...

Metodický pokyn Ministerstva kultury č.j. 14 725/2004 – Metodika tvorby plánu prevence a ochrany v muzeích a galeriích zřizovaných Ministerstvem kultury, ukládá řediteli organizace nebo jím pověřenému pracovníkovi písemně zpracovat jednoduchý a jasný seznam instrukcí pro pracovníky organizace, pokud budou v organizaci konfrontováni s následujícími událostmi (pro každou událost zvlášť):

- krádež prostá,
- krádež vloupáním,
- požár,
- ozbrojené přepadení,
- nevhodné nebo nebezpečné chování návštěvníků,
- výpadek dodávky energie,
- zranění nebo nevolnost návštěvníků,
- vyhrožování, přijetí poplašné zprávy,
- nález potenciálně nebezpečného objektu s neznámým obsahem,

- zamoření nebo únik plynu,
- vandalství,
- exploze, uvnitř nebo v blízkosti objektu,
- povodeň, záplava nebo poškození vodovodního potrubí,
- jiná živelní pohroma.

Instrukce ke každé události bude obsahovat zabezpečení informačních toků, tzn. komu a jakým způsobem informaci o vzniku události v případě jejího zjištění okamžitě předat, postup likvidace následků a popis úkolů jednotlivých pracovníků organizace, příp. instrukce pro vnější zásahové jednotky.

Metodický pokyn Ministerstva kultury čj. 10 012/2010 k ochraně sbírkových předmětů před krádežemi a požárem sjednocuje postup sbírkotvorných institucí při budování systému ochrany proti krádežím a požáru. Definuje jednotlivé kroky při analýze bezpečnostní situace organizace – analýze rizika krádeže a analýze rizika požáru a návazná opatření okamžitá i dlouhodobějšího charakteru jako součást komplexního plánu ochrany a prevence organizace. Dále definuje jednotlivé součásti ochrany sbírkových předmětů proti krádežím. Jsou to:

- Vlastní předpisy a směrnice organizace
- Strážní a dozorčí služba
- Mechanické zábrany
- Elektrická zabezpečovací signalizace (dnes poplachový zabezpečovací a tísňový systém)

- Uzavřený televizní okruh (kamerový systém)
- Elektronická kontrola vstupu

Kombinace uvedených prostředků reprezentuje úroveň zabezpečení organizace proti krádeži. Její minimální úroveň (minimální standard) je navržena tak, aby podle představy autora splňovala pouze ty nejzákladnější požadavky výše uvedených legislativních norem a metodických pokynů. Ve všech pokynech je však zdůrazněna nutnost provádění analýzy rizik. Bez předchozí důkladné analýzy nemá smysl bezpečnostní systém budovat nebo modernizovat. Analýza rizik je proces, při kterém identifikujeme míru a četnost každého ohrožení organizace (jejich zaměstnanců, návštěvníků, sbírek muzejní povahy, ostatního movitého i nemovitého majetku i pověsti organizace). Při hodnocení analýzy rizik je třeba vzít v úvahu také existující nástroje, které omezují dopad a výskyt hrozby, jimiž muzeum disponuje (např. pro případ požáru použitý stavební materiál, existenci funkční elektrické zabezpečovací signalizace, trvalé připojení na pult centralizované ochrany Hasičského záchranného sboru nebo jiných intervenčních jednotek atd.).⁵

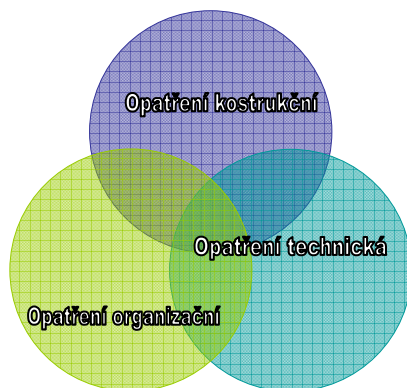
Minimální standard zabezpečení sbírkotvorných institucí proti krádežím

Minimální standard zabezpečení musí splňovat nejzákladnější požadavky ochrany sbírek proti krádežím prostým a proti krádežím vloupáním. Při budování bezpečnostního systému instituce musíme vycházet ze základního pravidla, že žádný sbírkový předmět nesmí zůstat ani na okamžik bez dozoru. Dále musí být splněno tzv. pravidlo kritické cesty: *Čas, který potřebuje pachatel trestné činnosti jakéhokoliv druhu vedoucí ke krádeži,*

---

⁵ Jelínková, D., Jirásek, P.: Modernizace bezpečnostních systémů v prostředí muzea/galerie, Národní galerie v Praze, ISBN 978-80-7035-471-1 2011

zničení nebo poškození předmětu, musí být delší nebo přinejmenším shodný s časem od okamžiku detekce takové činnosti, přenos informace o této činnosti do místa trvalé obsluhy (centrálního operačního střediska), jeho vyhodnocení a zásahu určené jednotky. Toho lze dosáhnout vhodnou kombinací v úvodu jmenovaných oblastí (opatření) – viz obr. 1. Koncept zabezpečení proti krádežím.

Obrázek 1 Koncept zabezpečení proti krádežím

Koncept zabezpečení proti krádežím

Opatření konstrukční – stavební materiál budovy a interiéru, krytiny střech, oplocení, mříže, žaluzie, dveře, okna a ostatní ochrana vnitřního a vnějšího perimetru

Opatření technická – poplachový tísňový a zabezpečovací systém, uzavřený televizní okruh, elektronická kontrola vstupu, informační a komunikační systém

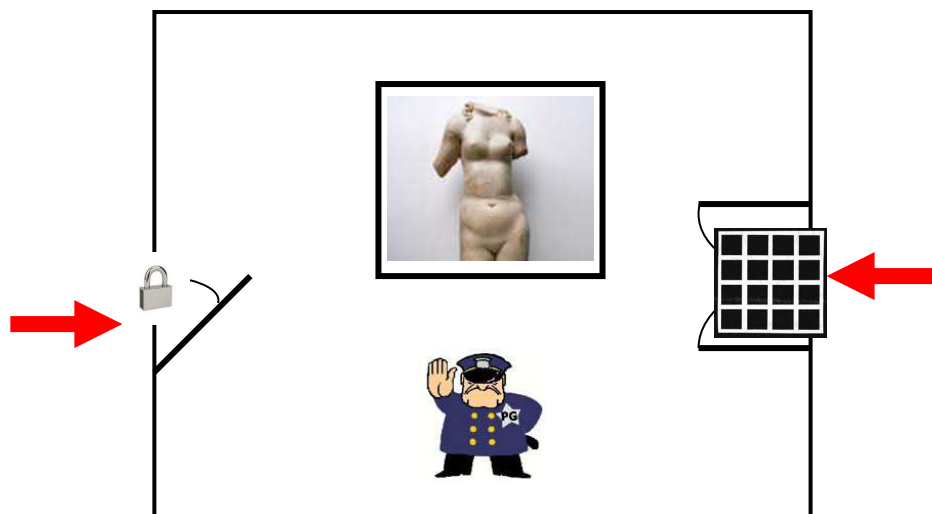
Opatření organizační – organizace strážní a dozorcí služby, havarijní plán, deponitární řád, návštěvní řád expozic a výstav, směrnice k povolování vstupů do objektů organizace (mimo expozičních prostor v otevírací době), pravidla provozu bezpečnostních signalizací, evakuační plán, operativní karty objektů.

V praxi se jedná o následující typy zabezpečení⁶:

Mechanické zabezpečení v kombinaci s ostrahou

Nejjednodušší způsob zabezpečení- mechanické zábrany kombinované s dozorcí službou, která neustále prostor a chování návštěvníků v něm sleduje. Aby byla ochrana předmětu plnohodnotná, musela by ostraha být přítomna 24 hod. a být schopna takového zásahu, aby krádeži zabránila. *Viz obr. 2: Modelový prostor expozice s mechanickým zabezpečením a ostrahou*

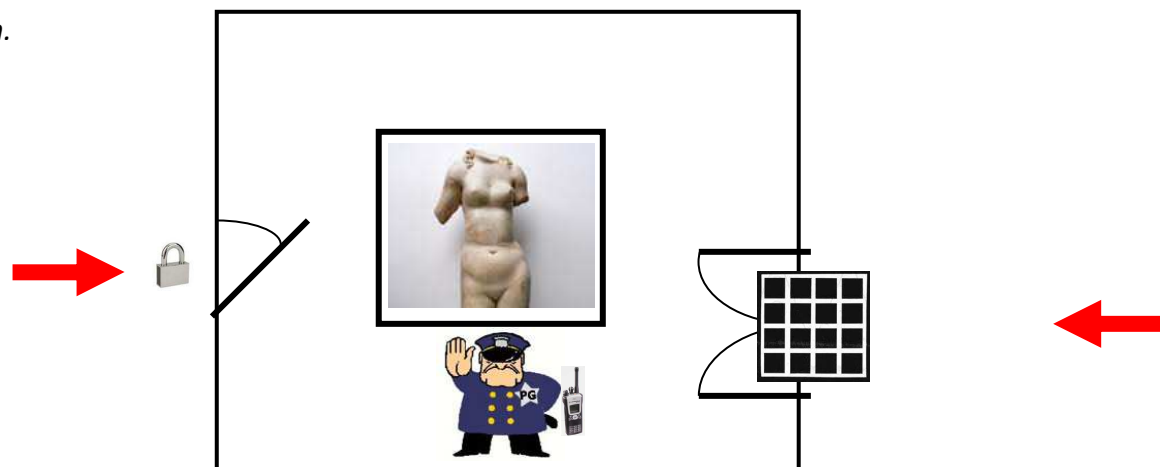

⁶ Jelínková, D., Jirásek, P.: Modernizace bezpečnostních systémů v prostředí muzea/galerie, Národní galerie v Praze, ISBN 978-80-7035-471-1 2011

Mechanické zabezpečení v kombinaci s ostrahou, vybavenou spojením s místem trvalé obsluhy

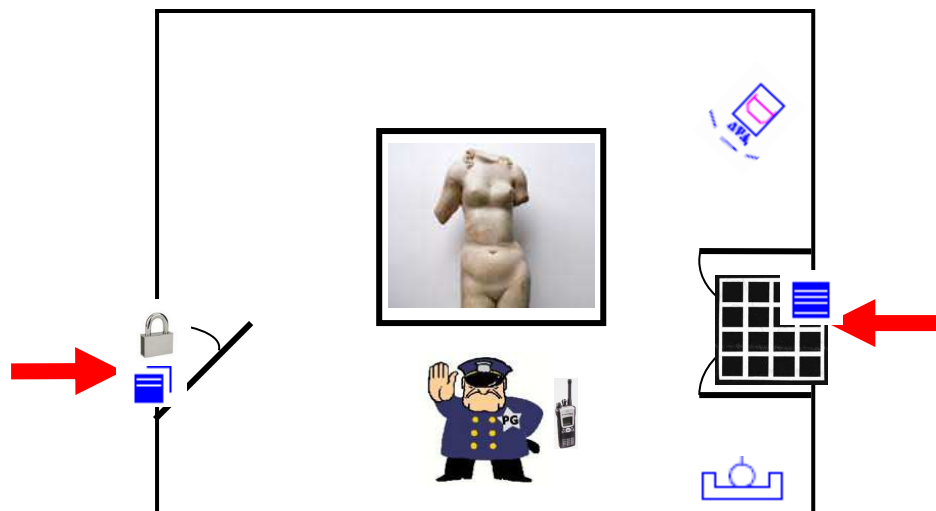
Toto řešení je možné a bývá poměrně časté v době, kdy je muzeum otevřeno pro návštěvníky. Přítomnost dozorce vybaveného spojením s centrálním velímem nebo přímo se zásahovou jednotkou (smluvní agenturní nebo policejní) poskytuje dostatečnou ochranu, ale jen v případě, pokud se dozorce neustále nachází v expozici, kde může bez problémů sledovat vše, co se kolem děje.

Namísto vysílačky je možno dozorce v expozicích vybavit i rádiovými mobilními poplachovými tlačítky, která však již předpokládají instalaci dostatečného počtu přijímačů. Rovněž lze dozorce vybavit tzv. „detektorem mrtvého muže“, který indikuje horizontální polohu těla. Nakolik zní jeho název morbidně, samotné takové čidlo chrání i dozorce (např. při nevolnosti, mdlobě, omrácení apod.). Také toto čidlo potřebuje jednoduchou rádiovou síť (minimálně přijímač v místě trvalé obsluhy). *Obr. 3: Modelový prostor expozice s mechanickým zabezpečením, ostrahou a spojením.*

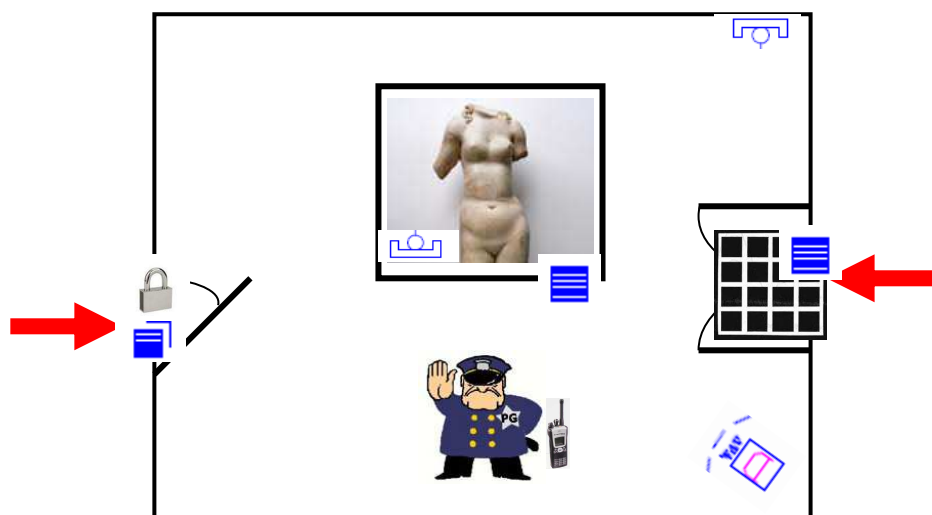
Mechanické zabezpečení v kombinaci s ostrahou, prostorovou a plášťovou ochranou a spojením s místem trvalé obsluhy

Jde o obvyklý způsob zabezpečení muzeí. Dozorce zajišťuje střežení během otevíracích hodin, kdy je prostorová a plášťová ochrana, případně část plášťové ochrany (např. magnet na vstupních dveřích vypnut, čidla otevření a rozbití oken mohou zůstat zapnuta) vypnuta, za stejných podmínek jako v předchozím případě. V době, kdy je muzeum, nebo jeho vybrané prostory, uzavřeno, zajišťuje prostorová a plášťová ochrana dostatečné střežení. Výstup čidel prostorové ochrany dává informaci o nedovoleném pohybu v daném prostoru, výstup čidel plášťové ochrany dává informaci o nedovoleném vniknutí do těchto prostor. Veškerá instalace prostorové a plášťové ochrany však ztrácí smysl, pokud její výstupy nejsou připojeny do místa trvalé obsluhy, ať již vlastní strážní služby nebo smluvní agentury, příp. na pult centralizované ochrany Policie ČR. - Obr. 4: Modelový prostor expozice s mechanickým zabezpečením, ostrahou a spojením.

Mechanické zabezpečení v kombinaci s ostrahou, prostorovou, plášťovou a předmětovou ochranou a spojením s místem trvalé obsluhy

Jde o velmi účinný způsob střežení expozičních prostor, který obsahuje veškeré prvky elektrické zabezpečovací signalizace nutné pro střežení v denních i nočních hodinách. Předmětová ochrana zabezpečuje okamžitou informaci o manipulaci s exponátem, příp. i průnik do vitríny, ve které je umístěn. Přesto je zde v době otevření muzea veřejnosti nutná přítomnost dozorce (zejména pro zabránění nebo alespoň evidenci nevhodného chování návštěvníků). Výstupy elektrické zabezpečovací signalizace musí být opět konstantně sledovány v místě trvalé obsluhy s připojením k zásahovým jednotkám - *Obr. 5: Modelový prostor expozice s mechanickým a elektronickým zabezpečením, ostrahou a spojením*

Mechanické zabezpečení v kombinaci s ostrahou, prostorovou, plášťovou a předmětovou ochranou doplněné instalacemi kamer uzavřeného televizního okruhu a spojením s místem trvalé obsluhy

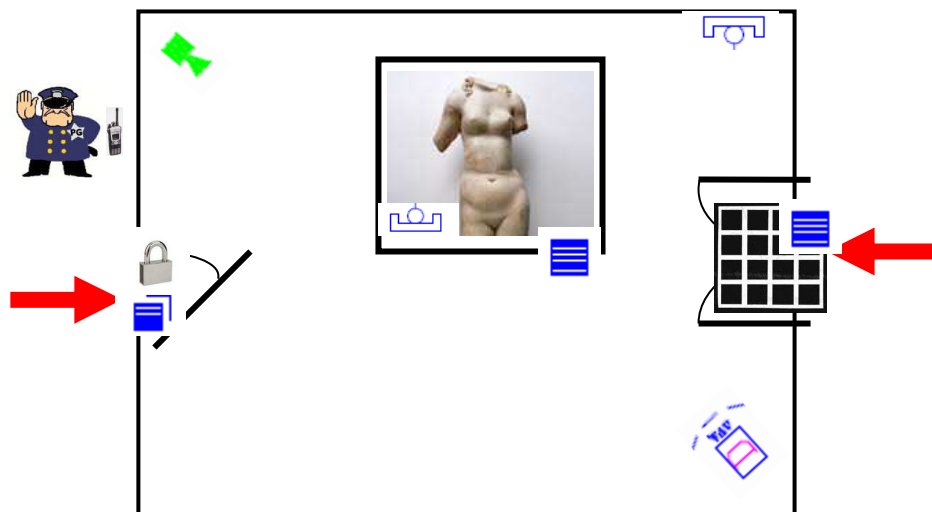
Jde o optimální způsob elektronického střežení. Jde o předchozí variantu střežení obohacenou o instalaci kamery (ze systému uzavřeného televizního okruhu). Kamera umístěná v expozici má přitom několik funkcí:

První je **funkce preventivní**: viditelná kamera působí přirozeně jako psychologický nástroj, a koriguje tak v samém počátku případný úmysl nepřístojného chování návštěvníků.

Druhá je **funkce střežící**: v případě jakéhokoli nevhodného chování nebo činnosti ohrožující exponáty lze vyslat okamžitě pokyn zásahové jednotce k sjednání pořádku.

Třetí **funkce je získání důkazního materiálu** o jednání konkrétní osoby, která se dopustila porušení pravidel návštěvního řádu. Důležité je přitom určení doby archivace záznamu pro takové případy. Záznam pak pomůže určit návštěvníky, kteří třeba muzeum navštíví několikrát a jejich chování se může zdát jako podezřelé (např. pořizování záznamů provozu muzea, získávání informací o rychlosti a způsobu zásahu apod.).

Moderní kamerové systémy umožňují spolupráci s předmětovou ochranou, tzn., že v případě reakce čidla předmětové ochrany je okamžitě na tzv. poplachovém monitoru informována ostraha o dění v místě tohoto signálu - Obr. 6 - Modelový prostor expozice s mechanickým a elektronickým zabezpečením, ostrahou a spojením a CCTV.

Tab. IV: Legenda značek

Legenda značek	
	magnetický kontakt
	magnetický kontakt dveří
	prostorový detektor (MW, PIR, duální - s antimaskingem ⁷)
	detektor rozbití skla
	kamera systému CCTV

(1) ⁷ Antimasking – funkce detektoru umožňující signalizaci v případě zaslepení (zakrytí) detekčního otvoru.

Minimální standard zabezpečení proti krádežím

Všechny uvedené způsoby střežení prostoru naplňují literu zákona. Samozřejmě platí, že čím vyšší stupeň zabezpečení, tím nižší pravděpodobnost krádeže sbírkového předmětu. Při návrhu bezpečnostního systému je však třeba vždy hledat kompromis. Jednak z důvodů ekonomických, dále z důvodů personálních a mnohdy také z důvodů památkového charakteru objektu, kde jsou sbírkové předměty vystaveny nebo uloženy. Optimální je tedy takový způsob zabezpečení, který reflektuje finanční možnosti instituce (a to nejen z hlediska investic, ale zejména z hlediska provozních nákladů systému), který je komfortní z hlediska personální úrovně pracovníků a provozu instituce a jehož instalace nenarušuje významně estetiku výstavního prostoru. Budování bezpečnostního systému je neustálý proces, do kterého je nutno zapojit odpovědné zástupce všech profesí muzea umění tak, aby reflektoval jejich potřeby a přitom zajišťoval základní pravidlo – neustálé střežení všech sbírkových předmětů. Správný bezpečnostní systém pak musí být vnímán jako neustálý proces analýzy rizik, plánování úprav systému a jeho dalšího rozvoje a následná realizace těchto úprav. A tak znovu a dokola. Jen tak dokáže kulturní instituce reflektovat změny prostředí, které přicházejí s vnějšími i vnitřními podmínkami jejího fungování.

Požár

Požár je nejničivější katastrofa, která může sbírkové fondy zasáhnout. Pokud je předmět ukraden, může být po čase vypátrán policií nebo se objeví třeba na trhu se starožitnostmi. Pokud shoří, je nenávratně ztracen. Požár zároveň ohrožuje i lidské životy a způsobuje obrovské škody na budovách muzeí. Proto je ve většině zemí požární ochrana prioritou bezpečnostního systému. Že se požár nevyhýbá kulturním institucím v ČR, ukazuje následující tabulka požárů z posledních let.

Rok Objekt	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hrady a zámky	4	3	0	6	6	0	3	2	2	6	6	2	4	4	4
Kostely, kláštery a jiné církevní objekty	12	10	5	5	12	8	9	12	4	8	8	5	11	8	2
Jiné historické budovy a objekty – muzea a galerie	4	3	5	3	3	2	3	4	4	3	2	4	3	8	2
Celkem	20	16	10	14	21	10	15	18	10	17	16	11	18	20	8

Tab. Požáry kulturních institucí

V ČR je požární ochrana muzeí umění a jejich sbírek, stejně jako u ostatních veřejnosti přístupných budov upravena především zákonem č.

133/1985 Sb., o požární ochraně, v platném znění. Jejím smyslem je vytvořit podmínky pro účinnou ochranu života a zdraví občanů a majetku před požáry a pro poskytování pomoci při živelných pohromách a jiných mimořádných událostech. Vymezuje povinnosti ministerstev a jiných správních

úřadů, právnických a fyzických osob, postavení a působnosti orgánů státní správy a samosprávy na úseku požární ochrany, jakož i postavení a povinnosti jednotek požární ochrany.

Povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob na úseku požární ochrany jsou stanoveny diferencovaně. To znamená, že míra zákonem stanovených povinností odpovídá míře požárního nebezpečí provozovaných činností.

Správními úřady na úseku požární ochrany jsou Ministerstvo vnitra a hasičský záchranný sbor kraje. Úkoly státní správy na úseku požární ochrany stanovené na základě tohoto zákona plní v přenesené působnosti také orgány krajů a orgány obcí.

Požární ochrana je dále upravena řadou legislativních norem. Z těch nejdůležitějších jmenuji zejména zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů a zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Povinnost chránit movité i nemovité kulturní památky je obecně řešena v Zákoně 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Povinnost chránit sbírky muzejní povahy vyplývá ze Zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a jeho prováděcí vyhlášky č. 275/2000 Sb. Způsoby střežení jednotlivých budov, prostor nebo předmětů v těchto zákonech nejsou přesně specifikovány – obdobně jako bylo uvedeno v předchozí kapitole „Krádeže“. Podrobněji se prostředky ochrany muzeí proti požáru zabývají Metodický pokyn k tvorbě plánů prevence a ochrany v muzeích a galeriích, MK ČR, č. j. 14 725/2004 a Metodický pokyn k ochraně sbírkových předmětů před krádežemi, vloupáním a požárem, MK ČR, č. j. 10012/2010.

Metodický pokyn Ministerstva kultury č.j. 14 725/2004 – Metodika tvorby plánu prevence a ochrany v muzeích a galeriích zřizovaných Ministerstvem kultury, ukládá řediteli organizace nebo jím pověřenému pracovníkovi písemně zpracovat jednoduchý a jasný seznam instrukcí pro pracovníky organizace pro případ požáru (jak bylo uvedeno v předchozí kapitole).

Metodický pokyn Ministerstva kultury č.j. 10 012/2010 k ochraně sbírkových předmětů před krádežemi a požárem sjednocuje postup sbírkotvorných institucí při budování systému ochrany proti krádežím a požáru (uvedeno v předchozí kapitole).

Konkrétní řešení zabezpečení kulturního dědictví proti požáru je stanoveno ve Vyhlášce č. 23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb (dále Vyhláška) předmětem paragrafu 26, kde je uvedeno:

Stavba památkově chráněná musí být vybavena

a) elektrickou požární signalizací nebo hlásičem požáru použitým v elektrické zabezpečovací signalizaci,

b) stabilním hasicím zařízením v

jedinečných prostorech staveb nebo prostorech s jedinečnými sbírkami historických předmětů,

jedinečných dřevěných stavbách včetně jejich vnější ochrany.

(2) Při změně stavby památkově chráněné se postupuje podle české technické normy uvedené v příloze č. 1 části 14.

Další paragraf 27 Vyhlášky uvádí:

(1) Část stavby, v níž jsou umístěny movité kulturní památky, musí být vybavena

a) elektrickou požární signalizací nebo hlásičem požáru použitým v elektrické zabezpečovací signalizaci,

b) stabilním hasicím zařízením, jde-li o jedinečnou sbírku historických předmětů.

(2) Požadavky podle odstavce 1 neplatí pro stavbu, v níž byly movité kulturní památky umístěny přede dnem účinnosti této vyhlášky.

Paragraf 32 pak doplňují přechodná ustanovení:

(1) U stavby, jejíž užívání bylo započato přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky, musí být podmínky požární ochrany pro užívání staveb podle § 30 splněny do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti.

(2) U stavby, která byla prohlášena za stavbu památkově chráněnou přede dnem i po nabytí účinnosti této vyhlášky, musí být požadavky podle § 26 odst. 1 naplněny při změně této stavby prováděné podle § 26 odst. 2 v části touto změnou dotčené.

Významným pozitivem Vyhlášky je, že umožňuje zařazení požárního hlásiče do elektrické zabezpečovací signalizace. Takové řešení je vhodným řešením pro menší prostory a najde uplatnění např. při ochraně malých církevních staveb i malých muzeí v památkově chráněných objektech. Významný je i efekt ekonomický – není třeba budovat samostatně dva monitorovací systémy (elektrickou požární a elektrickou zabezpečovací signalizaci) a tím se ušetří dost peněz.

Dalším pozitivem je, že nové depozitární budovy postavené po 1. 8. 2008 musí být vybaveny stabilním hasicím zařízením, pokud v nich budou uloženy movité kulturní památky. Významnou změnou je i zákonná povinnost vybavit památkově chráněné budovy požární signalizací, resp. stabilním hasicím zařízením. Z paragrafu 26 totiž vyplývá, že pokud stavba muzea je památkově chráněna (což je téměř pravidlem), tak její

prostory, kde jsou uloženy nebo vystaveny sbírkové předměty, které tvoří „jedinečnou sbírku historických předmětů“, což dle dikce zákona 122/2000 Sb. sbírky muzejní povahy jsou, musí být chráněny i stabilním hasicím zařízením. Totéž se týká jedinečných dřevěných staveb vč. jejich vnější ochrany (např. Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm). Některé terminologické nepřesnosti Vyhlášky, které přinášely nedorozumění a zmatek vlastníkům památkových objektů, se daří postupně eliminovat výkladem ze strany Hasičského záchranného sboru při posuzování konkrétních projektů zabezpečení památkových objektů proti požáru.

Při organizaci požární ochrany v muzeích umění je třeba opět vycházet ze základního pravidla, že jejich prostory nesmí zůstat nestřeženy. To platí i pro prostory, kde probíhají rekonstrukční nebo restaurátorské práce (v takovém případě to platí dvojnásob). Pokud bychom postupovali podle Vyhlášky č. 23/2008 Sb., komfortní střežení prostor nám zabezpečí elektrická požární signalizace a v případě jedinečných sbírek stabilní hasicí zařízení. Tam, kde z různých důvodů (finančních, mimořádné památkové ochrany apod.) EPS instalovat nelze, je možné EPS suplovat pouze požárním hlásičem, zařazeným do poplachového zabezpečovacího a tísňového systému (dříve elektrická zabezpečovací signalizace) - jak to připouští Vyhláška 23/2008. Přitom je však vždy nutné organizačně ošetřit, jak bud s případným signálem z požárního hlásiče naloženo. To je nutné vždy - i v případech, kdy je na objektu instalována elektrická požární signalizace bez připojení na pult centralizované ochrany Hasičského záchranného sboru. Nabízí se i jiná technická řešení, např. detekční videosystémy nebo termokamery. Všechna tato řešení však musí doprovázet jasné interní předpisy, jak v případě detekce požáru postupovat.

Minimální standard zabezpečení proti požáru

Minimální standard nebo stručně minimum může být chápán pouze jako splnění legislativních povinností ze zákona o požární ochraně, kterými jsou:

1. Obstarávat a zabezpečovat v potřebném množství a druzích požární techniku, věcné prostředky požární ochrany a požárně bezpečnostní zařízení se zřetelem na požární nebezpečí provozované činnosti a udržovat je v provozuschopném stavu.⁸
2. Vytvářet podmínky pro hašení požárů a pro záchranné práce, zejména udržovat volné příjezdové komunikace a nástupní plochy pro požární techniku, únikové cesty a volný přístup k nouzovým východům, k rozvodným zařízením elektrické energie, k uzávěrům vody, plynu, topení a produktovodům, k věcným prostředkům požární ochrany a k ručnímu ovládnutí požárně bezpečnostních zařízení.⁹
3. Dodržovat technické podmínky a návody, vztahující se k požární bezpečnosti výrobků nebo činností.
4. Označovat pracoviště a ostatní místa příslušnými bezpečnostními značkami, příkazy, zákazy a pokyny ve vztahu k požární ochraně, a to včetně míst, na kterých se nachází věcné prostředky požární ochrany a požárně bezpečnostní zařízení.
5. Pravidelně kontrolovat prostřednictvím odborně způsobilé osoby, technika požární ochrany nebo preventisty požární ochrany dodržování předpisů o požární ochraně a neprodleně odstraňovat zjištěné závady.

---

⁸ § 5, odst. 1 písmeno a) zákona o požární ochraně

⁹ § 5, odst. 1 písmeno b) zákona o požární ochraně

6. Umožnit orgánu státního požárního dozoru provedení kontroly plnění povinností na úseku požární ochrany, poskytovat mu požadované doklady, dokumentaci a informace, vztahující se k zabezpečování požární ochrany v souladu se zákonem o požární ochraně a ve stanovených lhůtách splnit jím uložená opatření.“¹⁰
7. Poskytovat bezúplatně orgánu státního požárního dozoru výrobky nebo vzorky nezbytné k provedení požárně technické expertizy ke zjištění příčiny vzniku požáru.
8. Bezodkladně oznamovat územně příslušnému operačnímu středisku hasičského záchranného sboru kraje každý požár vzniklý při činnostech, které provozují, nebo v prostorách, které vlastní nebo užívají.
9. Vlastník nebo uživatel zdrojů vody pro hašení požárů je povinen tyto udržovat v takovém stavu, aby bylo umožněno použití požární techniky a čerpání vody pro hašení požárů.
10. Stanovit organizaci zabezpečení požární ochrany s ohledem na požární nebezpečí provozované činnosti.
11. Prokazatelným způsobem stanovit a dodržovat podmínky požární bezpečnosti provozovaných činností, případně technologických postupů a zařízení, nejsou-li podmínky provozování činností a zabezpečování údržby a oprav zařízení stanoveny zvláštním právním předpisem.“¹¹
Podmínky požární bezpečnosti se zapracovávají do příslušné dokumentace, kterou zpracovává a za kterou odpovídá zpracovatel – osoba

---

¹⁰ § 5, odst. 1 písmena c-f) zákona o požární ochraně

¹¹ § 6, odst. 1 písmena a-b) zákona o požární ochraně

odborně způsobilá nebo technik požární ochrany. Dokumentace trvalé platnosti (tedy mimo dokumentů o uskutečněných školeních atp.) schvaluje statutární orgán právnické osoby, popřípadě jím pověřený zaměstnanec. Dokumentaci tvoří¹²:

- dokumentace o začlenění do kategorie činností se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím,
- posouzení požárního nebezpečí,
- stanovení organizace zabezpečení požární ochrany,
- požární řád,
- požární poplachové směrnice,
- požární evakuační plán,
- dokumentace zdolávání požárů,
- řád ohlašovny požárů,
- tematický plán a časový rozvrh školení zaměstnanců a odborné přípravy preventivních požárních hlídek a preventistů požární ochrany,
- dokumentace o provedeném školení zaměstnanců a odborné přípravě preventivních požárních hlídek a preventistů požární ochrany,
- požární kniha,

---

¹² § 27 vyhlášky o požární prevenci

- dokumentace o činnosti a akceschopnosti jednotky požární ochrany, popřípadě požární hlídky.

Součástí dokumentace požární ochrany je také další dokumentace obsahující podmínky požární bezpečnosti podle zvláštních předpisů, například požárně bezpečnostní řešení.

12. Zajišťovat údržbu, kontroly a opravy technických a technologických zařízení způsobem a ve lhůtách stanovených podmínkami požární bezpečnosti nebo výrobcem zařízení.
13. Stanovit z hlediska požární bezpečnosti požadavky na odbornou kvalifikaci osob pověřených obsluhou, kontrolou, údržbou a opravami technických a technologických zařízení, pokud to není stanoveno zvláštními právními předpisy, a zabezpečit provádění prací, které by mohly vést ke vzniku požáru, pouze osobami s příslušnou kvalifikací.
14. Mít k dispozici požárně technické charakteristiky vyráběných, používaných, zpracovávaných nebo skladovaných látek a materiálů, potřebné ke stanovení preventivních opatření k ochraně života a zdraví osob a majetku.
15. Zřídit preventivní požární hlídku v prostorách s nejméně třemi zaměstnanci, ve kterých provozují činnosti se zvýšeným/vysokým požárním nebezpečím a v případech, kdy tak stanoví nařízení kraje nebo obecně závazná vyhláška obce.
16. Zpracovávat předepsanou dokumentaci požární ochrany, plnit podmínky požární bezpečnosti v ní stanovené a udržovat ji v souladu se skutečným stavem.

17. Zabezpečit pravidelné školení zaměstnanců o požární ochraně a odbornou přípravu zaměstnanců, zařazených do preventivních požárních hlídek, jakož i preventistů požární ochrany.¹³

Z hlediska technického jde pak o splnění podmínek Vyhlášky č. 23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb (viz výše). Čistě formální přístup k naplnění litery zákona však ještě nemusí znamenat zajištění požární bezpečnosti, jaké si ochrany nejvýznamnější části movitého kulturního dědictví v ČR zaslouží. Proto, stejně jako v případě ochrany proti krádežím, musíme chápat budování požární ochrany muzea umění jako neustálý proces multidisciplinárního charakteru, do jehož tvorby jsou zapojeni zástupce všech profesí. Tento proces zahrnuje následující kroky:

- **Analýza rizika vzniku požáru** je vodítkem k tomu, jak organizovat celý systém prevence požáru v muzeu umění. Je zcela nutná pro zadání pro zpracování projektové dokumentace elektrické požární signalizace (EPS) a stabilního hasicího zařízení (SHZ). Bez předchozí důkladné analýzy je montáž těchto systémů často jen vyhazováním peněz.
- **Prevence vzniku požáru** se skládá z vnitřních předpisů muzea umění, které vedou k redukcí rizika požáru (pravidelné kontrolní prohlídky objektu, revize EPS a SHZ, revize elektrické instalace a kontrola spotřebičů, revize spalinových cest, ale také například pečlivá příprava smluv s dodavateli stavebních a konzervátorských - restaurátorských prací a kontrola jejich plnění).

---

¹³ § 6, odst. 1 písmena c-g) zákona o požární ochraně

- **Včasná detekce požáru** – nejlépe automatická detekce systémem elektrické požární signalizace. Absenci systému EPS v muzeu umění lze akceptovat pouze jako dočasnou, rovněž tak zařazení detekčního prvku do EZS - elektrické zabezpečovací signalizace (dnes PZTS – poplachový zabezpečovací a tísňový systém).
- **Příprava pro hašení požáru** – zahrnuje rozmístění přenosných hasicích přístrojů, hydrantovou síť či systém nezavodněného potrubí, znalost zdrojů požární vody, ale také volné vjezdy a stanoviště pro příjezd jednotek HZS a v ideálním případě také systém SHZ.
- **Opatření proti šíření požáru** – v minimalistickém pojetí v podobě zásad pro zavírání dveří a kontroly jejich dodržování, zejména na konci pracovní doby. V ideální podobě rozdělení budovy na požární úseky oddělené konstrukčními prvky s vysokou požární odolností, budování chráněných únikových cest.
- **Příprava pro evakuaci osob a sbírkových předmětů** – zahrnuje evakuační plány, ale také přípravu obalových materiálů a přepravních pomůcek s ohledem na specifika sbírkového fondu a vyhrazení provizorních skladovacích prostor. Dále zahrnuje organizaci pravidelných cvičení záchranných týmů. Do této oblasti patří rovněž účinné vyznačení únikových cest a v optimálním případě také jejich nouzové osvětlení.

Závěr

V tomto materiálu jsem se pokusil shrnout stávající legislativu v oblasti ochrany sbírkového fondu muzeí umění a nejzákladnější postupy, které z této legislativy vyplývají. Postupy zde popsané však zdaleka nejsou vyčerpávající a hlavně jsou maximálně zobecněné. Nemohou reflektovat individuální specifika, která každé muzeum umění pochopitelně vykazuje. Při budování bezpečnostního systému je k nim třeba vždy přihlížet, proto je v textu vícekrát zdůrazněna nutná multidisciplinarita přístupu, zapojení všech profesí muzea umění do takového procesu. To pak významně přispívá k dobrému fungování bezpečnostního systému a tím i eliminaci rizik. Materiál má tedy ambice pouze připomenout to, co je nutné a co nelze vynechat. Ostatní je už závislé na kreativitě tvůrců bezpečnostního systému a finančních možnostech muzea umění.